

SALY NOÉMI

Gyula úr köténykében s egyéb intimitások

Ugyanaz a bolond napsütés, rügyezik az aranyvessző az ortodox püspöki palota hült helyén, az Ördögárok gőzölgő torkolatánál kormoránok, sirályok és vadkacsák kavarognak, sőt egy irdatlan dolmányos varjú is ott izgágáskodik, fene tudja, mit találtak. A ház, amely előtt itt, a felső rakparton állunk, látszólag nem kínál semmi különösét: a Várkert rakpart (hátról: Döbrentei utca) hűvösen tartózkodó bérpalotáinak egyike, a 17. szám, telefirkálva ocsmány graffitikkal. Gyere, odamegyünk elolvasni azt a fekete márványtáblát.

Álmélkods, mi? Bizony. Itt laktak, és ne tudd meg, milyen érzés volt a kisközértben előreengedni őket, ha véletlenül összefutottunk. Jött a Pista bácsi, kalap rajta, vettem tejfölt, és bámultam, ahogy kifizette ő is azt a tejfölt vagy bort, köszöntem neki, mosolygott, nem ismert, csak egy gyerek voltam az utcából. Ment a cekkerével, én meg valami olyasmit gondoltam, hogy költő nem kellene hogy cekkert vigyen, milyen dolog má' ez. Piroska néninek sokáig köszönni se mertem, csak néztem ájult tisztelettel, a szemem sarkából, nehogy észrevegye. A macskás rajzait szerettem a legjobban, meg a Kipling-illusztrációit.

Csak az a baj, tudod, hogy ők nem szerették a Tabánt. Pedig Vas István itt is keresztelkedett meg 1938-ban, a Szent Katalin templomban (keresztszülők: Kassák Lajosné Simon Jolán és Szentkuthy Miklós). Szántó Piroska tudtommal nem is festett, nem rajzolt semmit a környékről. Szentendrét bezzeg festette. Ezt az egészet már csak azért se értem, mert az ablakaik a vízre néznek. Oda néznek az enyémeik is, nincs évszak, napszak, óra, amikor ne lenne mámorító boldogság rápillantani: csillámlón, kéken, zölden, szürkén, aranypikkelyesen, olajfoltosan, lámpacsillagosan folyik a Duna.

1932-ig itt élt egy fizikus, Harkányi Béla. Báro volt, a csillagászat professzora a pesti egyetemen. Övék volt a ház, eredetileg az ő családja lakott ebben az utcáról is külön bejáratú, első emeleti lakásban. No, ő viszont írt egy tanulmányt 1922-ben, aminek az a címe: *Hullámos vízfelületek fénytükroztató jelenségei*.

Mesélek még valamit. Harmadikos voltam a Szilágyiban, amikor a kezembe került az *Iskola a határon*. Elolvastam rögtön vagy ötször. A családom összes férfi és női tagja hirtelen értelmezhetővé vált. Nem, a papa nem volt katonaiskolás. A Madáchba járt, Szobotka Tibor

volt a padtársa nyolc évig. Kétéves voltam, amikor meghalt. Ami igazán fontos, az persze kiderült róla, például a Szabó Magda történeteiből meg a Tiborról szóló könyvéből. „Géza, a mesehős”, az az én apám. No, szóval azt gondoltam, el kellene mennem Ottlikhoz. Elvégre ő is Géza. És láthatólag mindent tud. Hát kiderült: suliba menet minden áldott nap ott húzok el a háza előtt! Persze nem mertem föl hívni, pláne nem mertem becsöngetni az Attila út 45. kapuján. De őt is lehetett látni itten, a mi utcánkban: jött Vas Istvánékhoz a rengeteg szemöldökével, kockás zakóban. (Egyszer, már az egyetem után, mégis elmentem hozzá. Ordítoztunk nyájasan. Adott egy *Iskolát* a helyett az első helyett, amit közben ellop-tak. Dedikálta. Ellopták azt is.)

Gyere, a sarkon tisztelgünk a Nagy Platán előtt, van egy képeslapom, ahol száz évvel ezelőtt már kocsma látszik ugyanezen a helyen, és ez a platán áll a háttérben, óvodás korában. Itt is van nyaranta irodalmi élet (például amikor Zeke Gyula ül a zöld félkörpadon a szivarjával, a Jánossy Lajossal meg a Németh Gáborral, sőt olykor velem; és itt írta-rajzolta nekem egy szép, meleg estén Tandori Dezső azt, hogy „Szpéró, km zéró”), de ezt a problémakört – ahogy a Ráckertet – az unokákra hagyom.

Átme gyünk a tér túlsó végére, hogy itt is mér' kellett megszüntetni a kis medencét, nem tudom. Francsek dédapa is tervezett ide annak idején szökőkutat – a mosakodó hajléktalanokra nem az a megoldás, hogy bevetjük a jó kis helyüket füvel.

Na. Itt a Rudas. Ha az ember kibukkan a híd alatti kis alagútból, már el is képzelheti a Propeller szállót, a régi kertvendéglőt, a gyógyvizes pavilont. A fürdő szállodájában élt évekig Bródy Sándor. „...Dolgozik a Rudasban – mondja róla Krúdy –, este lesz, mire a városba jön.” (Gyula úr mindig túpontosan fogalmaz: a tabáni ember a mai napig *bemegy a városba*, ha nagy nehezen rászánja magát, hogy átkeljen az Erzsébet-hídon.) Ide jártak az irodalmárok dögönyöztetni. Török Imre a *Kedves lovakról, furcsa emberekről* lapjain meséli, hogy ment ez. (Már csak azért is lelkesen olvastam, mert asszonyi állat hosszú évtizedekig nem tehetette a lábát a törökkori medencébe. Most, ha újranyílik, mehetünk majd végre.) Előfürdő, gőz, forró medence, ez a sorrend. „Itt Günther Antal igazságügy-miniszter sem volt különb, mint a szabadnapos pincér vagy a himlőhelyes Kóczé Antal, a cigányprímás, aki öreg Banda Marcinak szinte suttogva egy ősrégi nótát »mondott«... Reisz Gyula bácsi [a Newyork legendás főpincére] ... rosszálló fejcsóválással róttá meg a távollétében Cholnokyt... a fürdőslegények 10-15 percenként hozták a hidegvizes törülközőt, amit Krúdynam, Reisz Gyula bácsinak turbán

alakban csavartak a fejére – nehogy valami baj történjen.” No, hát el tudod képzelni ezt a jelenést? Krúdyt, a kétméteres testével, egy szál fityegő köténykében és ezzel a turbánnal a fején?

Még a fürdő épülettömbjének a végében megállunk egy kicsit. Volt egy kiváló komikus a múlt századfordulón: Gyöngyi Izsó. A fél életét vándorszínészként töltötte, a másik felét Pesten. Írt egy pompás kis könyvet az emlékeiről: az a címe, hogy *Színész egy félszázadon át*. Ebben az idézetben 1894-ről mesél. Akkor halt meg imádott felesége és csakhamar utána újszülött kisfia is. „A Gellérthegy alatt, a Rudas-fürdőhöz építve áll az utolsó ház, mely kiszögellik a beépítetlen útra, itt laktam. Egy este, künn állok a folyosón, a szomszéd lakásból kijön egy kis ember, mellém áll, szintén rákönyököl a folyosó korlátjára, és szól hozzám: »Szervusz, édes Gyöngyim!« Ránézek, Vay Sándor, D'Artagnan néven most már neves író, a Pesti Hírlap állandó munkatársa. Gyönyörű, levendulaillatú tárcái legkedvesebb olvasmányaim. Nyakamba borul, sír, osztozik fájdalmamban, senki sem érti úgy az én veszteségemet, gyászomat, mint ő, mert hát ő is özvegy. Hát már most mit szóljak? Szívesen fogadtam el az adott helyzetet. Végtelen kedvesen telt el ezután az

idő, a végtelenül okos, művelt, szellemes, csupa szív emberke társaságában. Áldás emlékére.”

Vay Sándort Saroltának anyakönyvezték. Apja fiúnak nevelte. (A fiát meg, mert később született az is, azt lánynak – pap lett belőle, misszionárius.) Sándor-Sarolta, az elszegényedett grófkisasszony volt az első hivatásos újságíró nő széles e hazában. (Az igaz, hogy ehhez férfiként kellett élnie: cylinderben, szivarral mászkált, biliárdozott, verekedett, nőügyei voltak, még meg is nősült. Esete benne van Krafft-Ebing híres szexuálpatológiai összefoglalójában.) Hogy „töltötte az időt” Gyöngyi Izsóval, nem tudni. Meddig lakott itt, nem tudni. Hogy miért, azt is csak sejthetjük. A város széle volt ez, a Gellérthegy lábánál azokkal a boszorkánytanyákkal, ahol minden valamirevaló pest-budai író beszerezte a maga szifiliszét s egyebét, Vörösmartytól Vajdáig, hogy a V betűnél folytassam.

Mit tehetnék? Az igazságot ki kell mondani, ez is az irodalmi séta része. Már csak nagyon ritkán ájulok el úgy, mint hajdan a kisközértben – jobb, ha az ember inkább nagyon figyel, az egész testével, mint a pulik.

És most, mivel a kuplerájokat úgy száztíz éve mind egy szálig lebontották, kénytelen leszel megint csak hozzám feljönni, kapsz egy teát, a többit még meglátom.

A tabáni Duna-part az 1900-as évek elején